

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

ВІЙСЬКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 10-482 група

Спеціальності:

081 «Право»

Освітньо-професійної програми «Право»

Антоненко Анастасія Дмитрівна

Керівник д.ю.н., професор Стратонов В.М.

Рецензент д.ю.н., перш. заст. дир.

Спіцина Г.О.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.Поняття, сутність та види військових правопорушень.....	7
1.1 Кримінально-правова характеристика та види військових правопорушень.....	7
1.2 Співвідношення військових та кримінальних правопорушень	13
РОЗДІЛ 2.Правовий механізм запобігання та відповідальності за правопорушення військових.....	18
2.1 Протидія та профілактика військових правопорушень.....	18
2.2 Практика регулювання відповідальності військовослужбовців за правопорушення.....	22
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	30
ДОДАТКИ.....	37
Додаток А. Класифікація суб'єктів військових правопорушень	
Додаток Б. Види воєнних злочинів	
Таблиця 1.1 Порівняльна характеристика кількості засуджених за військові правопорушення у 2022-2023 роках	
Таблиця 2.2 Причини військових правопорушень та їх особливості	

ВСТУП

Актуальність теми. Правопорушення під час воєнного конфлікту завжди було ризиком для розвитку суспільства, а в сучасних реаліях їх кількість суттєво зросла. Це змусило державну владу внести зміни до законодавства, що викликало стурбованість серед населення. До вчинення правопорушень можуть бути причетні як військовослужбовці, так і громадяни України, а особливо російські військові. Жорстокі дії з боку агресора мають негативний вплив на психіку людей, що в майбутньому може спровокувати вчинення нових злочинів. Переглядаючи новини, деякі люди відчують страх, що Україна може не витримати тиску з боку росії. Особливо поширеними правопорушеннями серед військових є покидання військової служби без дозволу чи попередження або відмова від виконання поставлених завдань.

Військовослужбовці повинні бути більш витривалими як фізично, так і психологічно, щоб протистояти ворогу та дати йому відсіч. На жаль, окупанти завдали нашій країні трагічних збитків, а їхнє просування й надалі негативно впливає на цивільних осіб та Збройні Сили України. Далеко не всім вдається витримати таку напругу навіть морально, що може призвести до вчинення правопорушень.

Протидія та профілактика військовим правопорушенням є надзвичайно важливим питанням для сучасного життя, оскільки завдяки профілактиці можна передбачити наступні кроки правопорушників та запобігти таким діям. А протидія зменшує ризик виникнення злочинів.

Суд розглядає як військові, так і кримінальні правопорушення. Очевидно, що не завжди є випадки коли військовий є винним. Часто зустрічаються помилкові обвинувачення від командирів, наприклад, якщо медична довідка про проблеми зі станом здоров'я ще не отримана, та вже готовий рапорт, в якому зазначено про нездатність виконати наказ.

У такому випадку це все одно може стати причиною для підозри з боку начальника, але коли всі докази підтверджують невинність, суд ухвалює рішення про виправдання військового унаслідок відсутності доказів вини в непокорі.

На офіційному сайті Центру оборонних стратегій опубліковано кількість військових правопорушень після початку агресії росії проти України. У 2023 році статистика правопорушень, вчинених військовими збільшилася на 10 551 випадок за 9 місяців порівняно з 2022 роком [1].

У 2024 році порівняно з минулим роком ситуація залишилася напруженою, а дезертирство надалі є поширеним явищем.

Отже, військові правопорушення є актуальною проблемою сьогодення та становлять велику загрозу для суспільства. Вважаємо, що необхідно зосередити увагу на протидію та профілактику таким діянням, оскільки це дасть змогу запобігти серйозним наслідкам у майбутньому. Наразі кількість військових правопорушень зростає і потрібно цьому протистояти, змінивши підхід до підтримки військових через своєчасне надання психологічної та медичної допомоги.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано в контексті наукових досліджень відповідно до Стратегія розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. (затверджено Постановою загальних борів НАПрН України від 26.03.21 р. від 12-21), тематики науково-дослідної роботи кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету «Теоретичні та практичні проблеми розвитку окремих галузей права» (номер державної реєстрації – 0124U002381). Тему кваліфікаційної роботи затверджено Вченою радою Херсонського державного університету (наказ № 43 від 14.05.2025 р.).

Метою кваліфікаційної роботи є визначення проблематики військових правопорушень та ризиків для суспільства, пов'язаних із

такими діями в сучасних реаліях, виокремлення заходів протидії та профілактики для запобігання цим правопорушенням.

Згідно з поставленою метою були сформульовані наступні **завдання**:

- деталізувати кримінально-правову характеристику та види військових правопорушень;
- провести аналіз співвідношення військових та кримінальних правопорушень;
- дослідити протидію та профілактику військових правопорушень;
- описати практику регулювання відповідальності за військові правопорушення;

Об'єктом кваліфікаційної роботи є суспільні відносини, що утворюються під час скоєння військових правопорушень.

Предметом кваліфікаційної роботи є система правових норм, що регулює відповідальність за військові правопорушення в сучасних реаліях.

В ході написання кваліфікаційної роботи були використані наступні **методи**: завдяки *методу аналізу* було досліджено зміни та нововведення до нормативно-правових актів. *Формально-логічний метод* було застосовано для визначення складу військових правопорушень та виокремлення класифікацій цих правопорушень. За допомогою *методу порівняння* було встановлено різницю та подібність складів, особливостях і поширеності військових та кримінальних правопорушень, а також відмінність між військовими та воєнними правопорушеннями. *Статистичний метод* дозволив здійснити підрахунок різниці щодо кількості військових правопорушень у період з 2022 по 2023 рік та виявити зміни. За допомогою використання *методу опитування* встановлено відсоток чоловіків, які обрали певну відповідь на питання.

Метод абстрагування дозволив визначити ключові риси військових правопорушень та окреслити їх межі від кримінальних правопорушень.

Практичне значення одержаних результатів передбачає виконання комплексного огляду Кримінального кодексу України та інших законів, а також охоплює впровадження дієвих заходів протидії та профілактики військовим правопорушенням. Результати дослідження та рекомендації можуть застосовуватися в таких сферах:

- в освітній діяльності – може мати значення для студентів, освітян та правників у процесі дослідження складу військових правопорушень та особливостей відповідальності за їх скоєння;
- у практичному процесі – для вивчення проблем щодо військових правопорушення та їх вирішення, створення ефективних механізмів запобігання цим правопорушенням, а також для аналізу недоліків законодавства з метою його подальшого удосконалення;
- у науково-дослідницькій сфері – може виступати базою для нових відкриттів у наукових працях і сприяти розвитку інновацій у галузі профілактики військових правопорушень.

Апробація отриманих результатів дослідження. Головні питання та підсумки дослідження були представлені на Усеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання економіки та права: регіональний, міжнародний та глобалізаційний аспекти», під час якої було визначено основну проблематику та окреслено шляхи її розв’язання (Платформа ZOOM, 24 квітня 2025 року).

Публікації. Ключові підсумки, головні ідеї дослідження та фактори, які впливають на процес встановлення відповідальності за військові правопорушення, але потребують удосконалення, вийшли в публікацію збірника наукових матеріалів у формі доповіді під назвою «Відповідальність за військові правопорушення та їх особливості в

умовах сучасної війни», що включає в себе секцію 4 «Актуальні проблеми права та правозастосування у воєнний та післявоєнний час».

У структурі кваліфікаційної роботи є вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ВІЙСЬКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

1.1 Кримінально-правова характеристика та види військових правопорушень

На сьогоднішній день військові правопорушення стали великою проблемою для суспільства, тому що показники порушень військових зростають, і це негативно впливає на здатність оборони нашої території та на психологічну стабільність нації. З початком введення воєнного стану, росія нанесла нашій державі серйозних збитків, спричинивши скорочення населення через загибель як цивільних громадян, так і військових. Внаслідок масового винищення населення з боку росії та серйозних інфраструктурних збитків в цілому можна сказати, що відбудова нашої країни стане тривалим і непростим процесом.

Наслідки агресії, що розпочала рф можна зіставити з результатами уражень, спричинених Другим світовим конфліктом [2, с. 51].

У період від початку війни до сьогодні в законодавстві України з'явилися нові положення та зміни щодо військових правопорушень.

Військові почали відчувати тиск не тільки від ворога, а й через внутрішні причини. Проблемою є допомога нашій армії, якій наразі не вистачає зброї, техніки та інших засобів. Ця критична ситуація посприяла виявленню правових порушень серед військових.

Фундаментом для уникнення правопорушень військовими є військова дисципліна, яка передбачає відповідні норми та правила, яких необхідно обов'язково дотримуватися для ухилення від покарань. Процедура виконання повноважень у межах законів України та набуті в

процесі військових операцій навички взаємодії в суспільстві є частиною військової дисципліни.

Військовий регламент та головні принципи організації Збройних Сил України встановлюють основу діяльності, спрямованої на забезпечення безпеки України, яка є складовою військової служби [3, с. 501].

Військові правопорушення є важливою темою для суспільства, яку потрібно досліджувати та вдосконалювати, щоб уникнути занепаду безпеки в Україні. У Кримінальному кодексі України (далі – ККУ), виділено Розділ XIX щодо попередньої теми і зазначено визначення у ст. 401 ККУ де вказано те, що такі правопорушення вчиняються військовослужбовцями і суперечать законам України [4].

Законодавчий порядок, що запроваджується у випадку ймовірності атаки або вже реалізованому військовому нападу на територію нашої країни називається воєнним станом. Громадяни, як і військовослужбовці відчують труднощі у своєму розвитку в соціумі та проблеми зі здоров'ям через введення цього стану.

Крім того, у ст. 1 Закону №4073-IX «Про військовий обов'язок і військову службу» зазначається щодо військового зобов'язання, зокрема, про те, що громадяни нашої держави повинні обороняти суверенітет, протидіяти небезпеці у разі нападу з боку ворога, бути готовими воювати за Батьківщину. У ст. 26 останнього закону зазначено, що військовий, який проявив службову некомпетентність може бути звільнений [5].

Незаконні дії, які ставлять під загрозу життя суспільства та навколишнє середовище, вчинені військовослужбовцями, є військовими правопорушеннями. І навпаки, незначні дії, які не завдають шкоди громадянам, організаціям чи країні під час війни не вважаються такими правопорушеннями.

Здійснення відмінності між кримінальними правопорушеннями, що стосуються військового порядку та правопорушеннями, які з цим не

пов'язані, дає змогу встановити родовий об'єкт військових правопорушень, а саме визначити його склад та види.

Безпосереднім об'єктом останнього зазначеного правопорушення є механізм реалізації поставлених завдань та компетенції військових для належного виконання порядку під час військової діяльності.

Юридичний науковець, Сергій Харитонов виокремив, що об'єктивною стороною правопорушень, скоєних на військовій службі, є вчинення активних дій, що спричиняють ризик для населення через неналежне виконання поставлених завдань або взагалі порушення встановлених зобов'язань. Бездіяльність, у свою чергу, відіграє ключову роль у останньому визначенні, оскільки це може бути способом скоєння військового правопорушення, наприклад, через ігнорування своїх зобов'язань на службі [6].

У Кримінальному кодексі України ч. 1 ст. 404 ККУ, де є протидія начальникові чи змушення до вчинення дій, які суперечать його зобов'язанням на військовій службі, є формальною структурою об'єктивної сторони правопорушень, вчинених військовими. Хоча дія, що могла б завдати шкоди може й не настати, вона все одно кваліфікується як небезпечна поведінка для суспільства. Відповідно до матеріального складу може бути прикладом ст. 405 ККУ щодо насильницьких дій чи залякування командира, і цей випадок є більш суспільно небезпечним, тому що несе негативні наслідки.

Людина, яка проходить військову службу та зобов'язана дотримуватись встановлених законом завдань і дисципліни є військовослужбовцем. Окрім того, останній повинен відповідати визначеним стандартам щодо віку, оскільки існують обмеження щодо прийняття на службу для неповнолітніх або людей, що перевищують вікові критерії відбору.

Особи, які вже перебували на військовій службі та здатні знову виконувати військові завдання і дотримуватись обов'язків, вважаються військовозобов'язаними та підлягають призову у разі воєнного стану.

Важливо зазначити, що громадяни, які під час служби зараховані до запасу на випадок браку осіб для подолання ворога, вважаються резервістами. Вони також можуть нести відповідальність за скоєння військових правопорушень, зокрема під час навчань, як це передбачено ч. 1 ст. 404 ККУ.

Військові та громадяни, які проходять навчання на військовій службі є суб'єктами військових правопорушень. Виділяють декілька видів суб'єктів, що належать до осіб, які виконують обов'язки на військовій службі (Додаток А) [16, с. 6].

Вчений-правознавець Хавронюк М. І. підкреслює те, що в Кримінальному кодексі України, у розділі, присвяченому військовим правопорушенням, виокремлюють військових як учасників злочинів [7, с. 111].

Якщо характеризувати суб'єктивну сторону, важливим елементом є мотив. Намір до реалізації задуманого плану військовим спочатку в його свідомості, що чинить правове порушення, називається мотивом. Бажаний наслідок, якого він хоче досягти та який погрожує суспільству, є метою військових правопорушень. Загалом намір чи неусвідомлене ставлення до дій є важливим для суб'єктивної сторони.

Розглядаючи фізичне знущання з боку військового, можна сказати, що в такому випадку буде прямий умисел. Зрозуміло, що такі правопорушення несуть особливу загрозу для населення. Складність полягає в тому, що не має чіткої класифікації жорстокого фізичного поводження, і деякі статті ККУ стосуються загальних питань щодо таких дій, як зазначено в ст. 433 цього кодексу (жорстоке поводження з громадянами в зоні бойових дій) [8, с. 263].

Одним із способів розв'язання цієї проблеми буде покращення ККУ, зокрема уточнення статті 433 ККУ щодо насильницьких дій та їхніх ознак або доповнення кодексу ще однією статтею, яка передбачатиме покарання за фізичне знущання.

Також одним із дієвих варіантів буде становлення національної свідомості і кваліфікаційного навчання, що включатиме проєкти, які призначені для підвищення самоповаги, вірності своїй державі і усвідомлення значущості військової діяльності та дисципліни [9, с. 52].

Виділяють види правопорушень, скоєних військовослужбовцями, розглянемо їх:

- порушення норм та невиконання службових зобов'язань;
- самостійне травмування самого себе з метою відхилення від військової служби;
- покидання військової служби без дозволу чи попередження або відмова від виконання поставлених завдань (найбільш поширена проблема серед військових правопорушень);
- намір заподіяти шкоду або використання сили стосовно командира;
- крадіжка/незаконне заволодіння військовим майном, цілеспрямоване руйнування його;
- ненавмисне винищення чи пошкодження військових ресурсів;
- загублення чи знищення військових засобів;
- невиконання інструкцій щодо користування зброєю;
- недбале виконання обов'язків патрульної або вартової служби;
- порушення конфіденційності через розповсюдження військової інформації;
- самовільне потрапляння під контроль ворога;

- мародерство [10, с. 35-36].

Можна сказати, що така класифікація відноситься до об'єкту посягання правопорушень, скоєних на військовій службі.

За 2023 рік було притягнуто до відповідальності за військові правопорушення 5339 осіб [11].

Порівнюючи статистику 2022 та 2023 років, можна зауважити, що кількість покараних осіб у 2022 році була меншою на 3201 особу (Таблиця 1.1) [11].

Уникнення від призову до Збройних Сил України, що визначено у ст. 336 ККУ, не є видом виокремлених раніше правопорушень, оскільки особа, яка вчинила такі дії не належить до категорій суб'єктів, що вже були зазначені.

У Кримінальному процесуальному кодексі було оновлено положення, зокрема ст. 176, згідно з якою за скоєння військових правопорушень, зокрема особливо тяжких, передбачено утримання під арештом злочинця як запобіжного заходу [12].

Важливо зауважити, що правові порушення і злочини на військовій службі не можна прирівнювати як одне й те ж саме значення, тому що останнє поняття є більш небезпечним для суспільства та відноситься до категорії військових правопорушень.

Отже, класифікація незаконних вчинків військових залежно від факторів і ступеня тяжкості протиправних дій допомагає визначити види військових правопорушень. Навіть перебуваючи на фронті, особи можуть бути взяті під варту за скоєння злочинів, однак за військові правопорушення відповідатимуть лише ті особи, які відносяться до суб'єктів цих правопорушень. Уточнення видів військових правопорушень, таких як насильницькі, є важливим для покращення Кримінального кодексу України.

1.2 Співвідношення військових та кримінальних правопорушень

Кількість кримінальних правопорушень зросла не лише серед військових, які перебувають на службі, але й серед громадян, що не проходять військову службу та не дотримуються норм законодавства належним чином. Це, безумовно, завдає серйозних збитків нашій державі та створює емоційну напругу серед населення, оскільки протягом останніх трьох років у новинах основну увагу акцентують на наслідках правопорушень, скоєних ворогом, а іноді й українцями.

На жаль, не вдалося оминати переміщення українського населення за кордон, через втрату своїх домівок, або ж незадоволенням владою та умовами життя, а саме: підвищенням цін, вимкненням світла, погіршенням психологічного стану, мобілізацією та загальною небезпекою для життя.

Існують випадки, коли деякі чоловіки отримують повістки від військового комісаріату та приймають рішення незаконно перетнути державний кордон України пішки через ліс і гори. Зазвичай вони беруть із собою лише основні речі, такі як павербанки, їжу, воду на кілька днів та гроші. Якщо розглядати такі дії з боку законодавства, доцільно буде підкреслити статті 332 та 336 ККУ. Таким чином, ці вчинки кваліфікуються як кримінальні правопорушення, за які суд може призначити покарання у вигляді ув'язнення.

Щоб запобігти ухиленню від призову, вважаємо, що слід акцентувати увагу на питання корупції. Поширеним явищем є підробка медичних довідок з метою визнання непридатності до військової служби. Також мають місце випадки використання підроблених документів під час перетину кордону, а саме фейкових паспортів або інших довідок. Окремі особи влаштовуються волонтерами для ухилення від призову, тому важливо ретельно перевіряти їхню діяльність та чесність прагнень.

Під корупцією розуміють застосування особою отриманих нею професійних прав та засобів, що з ними пов'язані з наміром здобути незаконну користь. Такі правопорушення підпадають під статті 368 та 369 ККУ.

Необхідно взяти до уваги позицію спеціалістки у юридичній сфері Скакуна О. Ф. щодо правових порушень, зокрема те, що вони є негативними вчинками, за які передбачено покарання. Водночас, на думку Малишева В. С., це поняття охоплює протиправні дії, які здійснені безпосередньо учасником злочину [13, с. 154-155].

Правопорушення, що скоєні під час перебування на службі особами, які мають військове зобов'язання, або у процесі виконання обов'язків у навчальних зборах кваліфікуються як військові правопорушення.

Слід зазначити, що кримінальні правопорушення класифікуються за допомогою двох категорій. До першої належать діяння, які завдають особливої шкоди, порушують закони України та негативно впливають на життєдіяльність інших людей. Такі діяння вважають злочинами.

Якщо розглядати проступок у кримінології, то це означає, що такі дії не становлять значної загрози для громадян та передбачають застосування виправних заходів меншого ступеня тяжкості, ніж у випадку з першою категорією.

Відмінністю військового від кримінального правопорушення є їх склад та особливості. Характеризуючи склад кримінального правопорушення, важливо правильно розглядати та аналізувати дії особи, спираючись на Кримінальний кодекс України, оскільки саме в ньому зазначено особливості та наслідки таких діянь.

Інтереси громадян, їх матеріальні блага або екологічна безпека, які перебувають під захистом законодавства України, кваліфікуються як об'єкт кримінального діяння і він є загальним. І навпаки, якщо такі вчинки не призводять до серйозних наслідків, це не вважатиметься

кримінальним правопорушенням щодо останнього визначення. Цілком доречна думка дослідника у галузі права Тація В. Я., який підкреслює, що об'єкт – це соціальні зв'язки, які існують незалежно від того, чи розуміє їх особа, а кримінально-правові норми регулюють ці зв'язки [14, с. 130-131].

Об'єктом певного кримінального діяння, під яким розуміють соціальні зв'язки та який отримує правовий захист через чітко визначені кримінально-правові норми є безпосередній об'єкт кримінальних правопорушень [14, с. 131].

Розглядаючи категорію схожих соціальних цінностей, які сприяють упорядкуванню та розподілу кримінальних діянь та впливають на подібні за своєю природою соціальні блага, їх можна назвати родовим об'єктом останніх правопорушень.

Водночас характерною рисою об'єкта військових правопорушень є здатність чітко відрізнити компоненти незаконних дій від складів інших порушень кримінального законодавства, які не стосуються діяльності у складі Збройних Сил України.

Якщо особа здійснила правопорушення і досягла шістнадцяти або в особливих випадках чотирнадцяти років (наприклад, за правопорушення, що призводять до серйозних наслідків), вона може бути покарана та вважатиметься суб'єктом кримінального правопорушення [15, с. 1].

Інші спеціальні особливості, що відображають різні аспекти, такі як спеціальність, соціальний статус, сімейні стосунки, формують уявлення про спеціального суб'єкта саме кримінальних правопорушень, акцентуючи на його конкретних специфічних характеристиках.

Порівнюючи останній суб'єкт із суб'єктом військових правопорушень, список осіб, які підлягають відповідальності, передбачений ч. 2 ст. 401 ККУ. Важливо додати, що поліцейські також можуть нести покарання згідно зі статтями відповідно до положень Розділу XIX ККУ, оскільки деякі з них вважатимуться суб'єктами, а саме

ті, котрі виконують обов'язки, включаючи участь у військових операціях [16, с. 5-7].

Процес протиправного та соціально загрозливого вчинку, який шкідливо впливає на громадські переконання та норми суспільства, становить об'єктивну сторону правових порушень, що розглядаються в кримінології. Важливо додати те, що це визначення не буде актуальним, якщо особа не скоює діяння, заборонене нормативними актами.

Науковець-правник Матишевський П. С. підкреслив важливість тієї версії, згідно з якою людина, яка проходить службу в Збройних Силах України та завдає небезпеку на юридично захищений об'єкт, а також спричиняє інші негативні наслідки, тобто її модель вчинків буде кваліфіковано як зовнішній елемент останнього визначення, але тільки у випадку військовослужбовців [17, с. 46].

Не можна враховувати наявність суб'єктивної сторони кримінального правопорушення, якщо факт звинувачення індивіда не був підтверджений відповідно до законів України. Окрім того, характер особи та її намір, що проявляються щодо скоєних кримінальних вчинків, є особливістю суб'єктивної сторони цього діяння.

Загалом, суб'єктивна сторона кримінального правопорушення містить такі ж самі компоненти, що й військові правопорушення (тобто ціль та спонукання), і має те саме пояснення, але додається ще один елемент, а саме емоційний стан людини, що проявляється через виражене внутрішнє збудження [18, с. 285].

Таким чином, ментальний стан людини зазвичай не вважатиметься обов'язковим компонентом у військових правопорушеннях, оскільки увага акцентується більше на службовій дисципліні та зобов'язаннях.

Важливо зазначити, що визначити військове правопорушення без наявності трьох критеріїв неможливо, а саме:

- об'єкт – прийнятий механізм виконання військових завдань та обов'язків;
- суб'єкт із особливими властивостями – особи, які перебувають на військовій службі чи знаходяться у резерві та проходять навчання;
- протиправний характер полягає в тому, що незаконний вчинок визнається правопорушенням лише за умови, що такі дії передбачені Розділом XIX ККУ [19, с. 6].

Водночас, до особливостей кримінального правопорушення належать такі критерії: загроза для суспільства, незаконність, відповідальність за вчинене кримінальне діяння, здійсненість покарання.

Особливістю військових правопорушень є те, що протиправні вчинки скоюються саме в період збройного конфлікту та на території, де відбуваються військові операції.

Отже, розглядаючи визначення, склад та особливості військових та кримінальних правопорушень можна відмітити як різницю, так і певну подібність. У двох останніх зазначених категоріях правопорушень є особливість: при відсутності відповідних ознак неможливо підтвердити наявність таких правопорушень та притягнути до відповідальності за їх скоєння. Правопорушення у період воєнного стану зросли не тільки у військовослужбовців, а й серед цивільних громадян.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ

2.1 Протидія та профілактика військових правопорушень

Після того, як росія розпочала наступ на нашу державу, почалося систематичне знищення цивільного населення. Відомо, що злочини скоюють також російські військові на території нашої держави, причому вони є більш жорстокими порівняно з окремими правопорушеннями, вчиненими українськими військовими.

Прикладом може бути сексуальне насильство над дітьми з боку російських воєнних. Один із випадків такого злочину стався в Київській області, де постраждала не лише жінка від подібних дій, а й її чоловік, оскільки йому завдали тілесних ушкоджень та поставили в умови, за яких він змушений був спостерігати, як над нею знущаються [20].

Це, звісно, не єдиний випадок, адже жінки, чоловіки та навіть діти можуть ставати жертвами насильства. Такий злочин кваліфікують як воєнний.

Як російські, так і українські військові можуть бути винними в мародерстві, але притягнути до відповідальності військових нашої країни за такі правопорушення легше, спираючись на ККУ.

Не слід ототожнювати військові та воєнні правопорушення, оскільки останні регулюються нормами міжнародного права і охоплюють також злочини, скоєні російськими військовими. Воєнні злочини зростають, і є велика кількість різних випадків (Додаток Б) [8].

Слід додати, що останні злочини передбачені статтями 432, 433, 434 та 435 ККУ. У Розділі XX також зазначено про таке визначення і покарання за такі вчинки, а особливо у ст. 438 ККУ.

Необхідно враховувати діяльність установи, яка допомагає у пошуку військовослужбовців, здійснює їх реєстрацію та організовує призов на службу, а саме – Територіальний центр комплектування та соціальної підтримки (далі – ТЦК).

У соціальних мережах наразі є багато відеодоказів порушень з боку ТЦК, зокрема їхньої неетичної поведінки щодо деяких громадян. Одним із таких прикладів є ситуація, коли працівники ТЦК зламали вікно автомобіля, оскільки громадянин не хотів покинути свій транспортний засіб. Після цього його примусили взяти повідомлення про призов [21].

Для протидії військовим правопорушенням насамперед необхідно надавати військовослужбовцям такі права, які враховують специфіку їхнього становища, що забезпечує належне виконання військового порядку. Загалом, правові аспекти військової служби регулюються законами: «Про національну безпеку України» та «Про Збройні Сили України» [3, с. 501-502].

Метою протидії правопорушенням, вчиненим на військовій службі, є послаблення шкідливих факторів, які погано впливають на суспільство, а також ліквідація передумов і обставин, що призводять до появи військових правопорушень. Важливим є усунення деструктивних факторів в оточенні, які створюють асоціальне ставлення до дій військовослужбовців [22, с. 82-83].

Для запобігання таким правопорушенням необхідно персонально досліджувати особисті якості військового та виявляти фактори, що можуть впливати на скоєння злочинів. Серед методів індивідуальної протидії відносяться: особиста консультація, емоційна підтримка (наприклад, від психолога), особистий службовий наказ і спостереження за особою [23, с. 518].

Результати профілактики правопорушень на військовій службі цілком залежать від вчасного виявлення причин та обставин, які призводять до виникнення злочинів серед військових. Варто зазначити, що військові правопорушення не тільки ослаблюють дисципліну на службі, а ще й несуть загрозу для нашої країни та морального стану військових.

Вважаємо, що ефективність профілактики залежить від персонального аналізу особи, а саме ретельної перевірки медичними працівниками, спрямованої на визначення відхилень у психологічному стані або схильності до порушення соціальних норм. Важливим є також забезпечення виконання строгих критеріїв відбору на військову службу та здійснення начальниками підрозділів відповідних заходів для покращення як фізичних навичок, так і розумових здібностей.

Для людей, які мають психологічні проблеми, страждають на тяжкі хвороби або не підходять за віком, існують обмеження щодо прийому на військову службу. Таким чином, це вважається запобіганням правопорушенням, оскільки знижується ризик порушення дисципліни.

Науковець Голіна В. В. стверджує, що останнє визначення є комплексом дій, які здійснюються органом, що має повноваження для усунення, лімітування або перешкоджання факторам, які спричиняють правопорушення [9, с. 51].

Хвороби деяких категорій осіб з фізичними або психологічними відхиленнями повинні бути підтверджені медичною довідкою.

На погляд дослідника О. Ключова, не слід вважати попередження та протидію тотожними поняттями. Вони схожі, але є різниця: протидія передбачає впровадження відповідних дій, які перешкоджають вчиненню порушень законів України, а також ідентифікацію людей, які планують здійснити такі порушення, та вжиття необхідних мір для недопущення реалізації таких намірів. Однак, встановлення та ліквідація факторів і

обставин, що вже вважаються юридичними порушеннями, є завданням профілактики [22, с. 81].

Актуальною проблемою є протидія покиданню військових підрозділів без надання дозволу (ст. 407 ККУ), і основними заходами для цього питання та інших правопорушень на військовій службі є:

- підтримка під час освоєння завдань військовослужбовців, які щойно вступили в службу, а також тим, хто вже опанував навички за допомогою інструктажів та навчальних сесій, що проводяться спеціалістами.
- юридична підготовка, що має на меті ознайомлення військових із їхніми зобов'язаннями та наслідками правопорушень у військовій частині.
- забезпечення конструктивної обстановки через створення військової групи для стимулювання покращення моральних якостей та колективної підтримки.
- спеціальні процедури, зокрема оцінка рівня правопорушень, що включає здійснення досліджень у сфері кримінології для визначення факторів та обставин таких діянь.
- ретельна перевірка та спостереження, метою яких є створення дієвих механізмів регулювання через дотримання правил і законів [9, с. 52].

Запобіжними заходами злочинів, які порушують військову дисципліну, погіршують репутацію військовослужбовця та вчиняються під дією алкоголю є:

- активна протидія ситуаціям, коли особа споживає алкогольні напої;
- термінове відсторонення військових від служби, якщо вони знаходяться під дією алкоголю;

- удосконалення системи патрульної служби;
- усунення шляхів потрапляння алкоголю та наркотиків до військових [24, с. 103].

Отже, протидія військовим правопорушенням спрямована на юридичну підготовку, проведення тренінгів для підвищення кваліфікації та ознайомлення військових із наслідками та відповідальністю за кримінальні діяння. Профілактика передбачає вивчення професійних обов'язків та реалізацію навчально-тренувальних заходів. Крім того, вона здійснюється уповноваженими особами з метою усунення чинників, що спричиняють військові правопорушення. Для запобігання неправомірним діям, вчиненим у нетверезому стані, необхідно повністю перекрити шляхи надходження наркотичних речовин та алкоголю до військової частини.

2.2 Практика регулювання відповідальності військовослужбовців за правопорушення

Військові повинні виконувати зобов'язання, спираючись не тільки на національне законодавство, а й на міжнародні норми, що зобов'язують їх діяти відповідно до принципів, які визначають порядок ведення бойових дій та охорону законних інтересів громадян [25].

На жаль, через незадоволення військових недостатністю технічних ресурсів та професійних військовослужбовців, станом на 2024 рік, це є фактором для вчинення правопорушень. Звичайно, це лише один із варіантів причин, їх набагато більше, і у кожної особи свої індивідуальні проблеми. Такі причини можна класифікувати за групами (Таблиця 2.2) [26, с. 23].

Найчастіше військові мріють якнайшвидше зустрітися зі своїми родинами й переконатися, що з близькими все гаразд. Проте трапляються випадки, коли під час служби вони втрачають рідних. У таких ситуаціях буває так, що психіка не витримує емоційної напруги, що веде до негативних наслідків для оточення. Наприклад, у них виникає бажання помсти. Агресія під час війни може бути націлена не лише на ворога, а й на мирних громадян нашої країни.

За результатами опитування серед 106 чоловіків, 44% відповіли, що важливим фактором скоєння військових правопорушень є недостатня військова підготовка, освіта та дисципліна. 29% опитуваних вказали, що існує проблема у робочих відносинах між військовими з командиром [26, с. 23-24].

Крім того, бувають випадки, коли військові втрачають надію на перемогу і в них «опускаються руки». У подібних ситуаціях деякі готові погодитися на співпрацю з росією, сподіваючись отримати вигоду від успіху ворога. За цей вид злочину позбавляють волі, це передбачено статтею 111 ККУ, але він кваліфікується як кримінальний.

Захист законних вимог та волі особистості, соціального ладу, навколишнього середовища, стабільності і спокою, що протидіють правопорушенням та сприяють дотриманню законів, називається кримінальною відповідальністю [27, с. 316].

Відповідно до норм міжнародних стандартів щодо прав людей, військові можуть нести покарання за:

- позбавлення життя або заподіяння суттєвих тілесних ушкоджень громадянам чи військовим, які були взяті в полон чи знаходяться під вартою.
- пошкодження або намагання зруйнувати матеріальні цінності, які не стосуються військових завдань.

- безпідставне застосування сили до мирних жителів або військових, які не залучені до військових операцій.
- активну допомогу у здійсненні військових правопорушень [25].

Тому за скоєння військових правопорушень особи можуть відповідати за встановленими статтями, а саме за статтями під Розділом XIX ККУ.

Станом на 2022 рік покарання було призначено 1490 останнім особам. Призов часткового характеру не в кожному випадку здійснювався за ініціативою цивільних осіб. Внаслідок цього підвищився показник серед військовослужбовців, які не мають відповідних медичних довідок для проходження служби. Серед призваних осіб надалі залишається проблема недостатніх професійних навичок, а також слабких етичних і моральних якостей. Більше того, трапляються люди, які вже відбули покарання [28, с. 195].

Звісно, перелічені вище обставини стали причиною зменшення проявів активності громадян щодо оборони нашої країни та спроб обійти мобілізацію незаконним шляхом.

Варто зауважити, що окремим видом кримінальних правопорушень, спрямованих проти норм та правил, які регулюють виконання військових обов'язків та завдань, є військові злочини. Суд вирішує подальшу долю військових, які вчинили злочини в межах виконання своїх зобов'язань.

Покарання за такі діяння можуть нести як військові, так і інші категорії осіб, наприклад, резервісти та військовозобов'язані. Усі останні зазначені особи володіють правом отримати допомогу юриста, що закріплено в Конституції України, а саме в статті 63 [29].

Потрібно додати, що працівники ТЦК відповідають за правопорушення згідно з ККУ, але під іншими статтями, порівняно з

військовослужбовцями, оскільки вони не є суб'єктами військових правопорушень.

Найчастіше зустрічаються злочини, скоєні військовослужбовцями, а саме: розголошення військової інформації (ст. 422 ККУ), порушення норм щодо виконання військових обов'язків на службі у Збройних Силах України (ст. 402 ККУ) та загалом дії, вчинені під час проходження служби, які суперечать законодавству України.

Окрім того, проблема мародерства надалі актуальна і загострилася в умовах воєнного стану (ст. 432 ККУ). Якщо до воєнного стану не було встановлено мінімальної межі покарання, то зараз за цією статтею це введено для дотримання принципів справедливості. На сьогоднішній день за це правопорушення особу може бути ув'язнено на період щонайменше п'ять років.

Військові правопорушення можуть в деяких ситуаціях класифікуватися як насильницькі, наприклад, якщо військовий завдає громадянину тілесних ушкоджень чи скоює інші тяжкі злочини. Звісно, показник правопорушень буде вищим з боку російських військових, оскільки їхня мета – викликати у людей страх, щоб вони підкорилися їхнім наказам.

Наразі багато військовослужбовців незадоволені Законом №8271, яким було оновлено деякі нормативно-правові акти, включаючи ККУ, на підставі якого військовим не дозволяється зменшення міри відповідальності або призначення умовного покарання. Таким чином, маємо порушення засад рівності осіб перед правовими нормами. Інакше кажучи, типовий правопорушник буде мати можливість отримати менш суворе або умовне покарання, тоді як військовий буде позбавлений цієї можливості [30].

Вважаємо, що подовження термінів ув'язнення для військових не є зовсім правильним, оскільки для продуктивного розвитку не лише нашої держави, а й інших країн важливо рухатися в напрямку зменшення

кримінальної відповідальності за деякі правопорушення, щоб уникнути негативних наслідків для суспільства в майбутньому та звернути увагу на більш серйозні злочини [31, с. 364].

Важливо розглянути збільшення фінансових стягнень за деякі військові правопорушення. Однак, знову ж таки, необхідно враховувати напружену обстановку, в якій знаходяться військовослужбовці, а також те, що психологічне навантаження є катастрофічним. Тому проблема грошових стягнень потребує ретельного розгляду.

Ситуації, в яких військовий без дозволу, тобто незаконно, покидає підрозділ і не справляється зі своїми зобов'язаннями або за власним бажанням потрапляє в полон, ведуть до того, що він втрачає право продовжувати службу та зберігати посаду. Тому матеріальна підтримка таким військовим надалі не надаватиметься [32, с. 165].

Отже, кримінальна відповідальність військовослужбовців, котрі здійснили правопорушення, є важливою складовою правового порядку, де необхідне ретельне узгодження між вимогами військової діяльності та забезпеченням рівності перед законом. Відповідно, за деякі діяння вони будуть відповідати в суді. Важливо дотримуватись як національного, так і міжнародного законодавства під час проходження військової служби. Через внесення змін до законів військові відчували тиск навіть з боку державної влади, оскільки з'явилась несправедливість щодо відповідальності за скоєння злочинів, а саме те, що вони обмежені в можливості нести умовне покарання.

ВИСНОВКИ

Військові та кримінальні правопорушення є масштабною загрозою для нашої держави. Причина таких діянь в окремих випадках подібна, а саме те, що не всі громадяни бажають проходити військову службу та захищати Батьківщину. Очевидно, що правопорушень з боку ворога набагато більше, і вони є жорстокішими. Однак небезпеку можуть становити навіть громадяни нашої країни, включаючи військовослужбовців.

В ході роботи було визначено поняття військових правопорушень, а саме те, що це небезпечне для суспільства діяння, скоєне військовими та іншими особами, які порушують військову дисципліну та суперечать законам, зокрема Кримінальному кодексу України. Такі діяння регулюються статтями від 402 до 435 ККУ. Відповідно, особи, які не належать до суб'єктів таких правопорушень, несуть відповідальність за іншими статтями чи законами. Визначення «призупинення» на проходженні військової служби застосовується для тих осіб, які за власним бажанням потрапили в руки ворога або без дозволу покинули військові підрозділи.

Якщо співвідносити військові та кримінальні правопорушення, можна зауважити, що кількість правопорушень під час збройної агресії зросла у громадян України, включаючи самих військовослужбовців. У кримінальних правопорушеннях поширеними проблемами є корупція,

колабораціонізм, ухилення від призову незаконним шляхом та інші. Водночас проблематикою військових правопорушень залишається покидання військової служби без дозволу чи попередження.

Аналізуючи особливості об'єктивної сторони військових правопорушень, вважаємо, що в деяких випадках може бути подібність із кримінальними правопорушеннями. Проте різниця все одно залишається через низку унікальних рис, які відокремлюють їх в певну категорію. Також суб'єктивна сторона військових правопорушень схожа на кримінальні правопорушення, але акцент емоційному стану більше надається цивільним особам, ніж військовим, які скоїли правопорушення. Для того, щоб уникнути проблем під час відокремлення складів цих двох елементів, вважаємо доречним покращення Кримінального кодексу України.

Протидія та профілактика військових правопорушень є фундаментом для дотримання військової дисципліни, оскільки проводиться аналіз військових правопорушень, спеціальні тренінги, моральна та фізична підготовка військових для запобігання злочинів у майбутньому. Алкоголь та наркотики вважаються серйозною небезпекою для суспільства, особливо коли це стосується військовослужбовців, які це вживають. Тому необхідно перекрити всі шляхи потрапляння цих речовин та усунути таких військових від служби, для недопущення негативних наслідків. У деяких випадках залежність можуть запропонувати вилікувати, але якщо особа у нетверезому стані спричинила критичні страти, вона буде нести покарання згідно із законодавством України.

До речі, для запобігання злочинам рекомендацією було б акцентувати увагу на психологічному стані всіх громадян України, в тому числі військових, вчасно надаючи медичну та психологічну допомогу, що сприятиме розвитку усвідомлення та покращенню здатності аналізувати

свої дії та думки. Наприклад, це можуть бути спеціальні семінари і тестування осіб для їх характеристики.

З початком війни відповідальність за військові правопорушення стала серйознішою і змінились межі покарання, зокрема, подовжився строк ув'язнення.

Отже, для належного дотримання військової дисципліни необхідно виконувати не лише вимоги українського законодавства, а й умови міжнародних стандартів. Проблематика військових правопорушень загострюється на даний момент, тому важливо не лише змінювати законодавство для запровадження більш серйозних покарань військовослужбовцям, а й акцентувати увагу на протидії та профілактиці таких діянь, оскільки це покращить механізм реалізації поставлених завдань з менш емоційною напругою у військових, що допоможе не допускати правопорушення. Таким чином, дисципліна та розвиток військовослужбовця під час проходження служби є вагомими компонентами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Самофалов М., Марценюк О. Військовий правоохоронний орган та нова модель запобігання правопорушенням у військовій сфері. URL: <https://defence.org.ua/novyny/vijskovyj-pravoohoronnyj-organ-ta-nova-model-zapobigannya-pravoporushennyam-u-vijskovij-sferi/> (дата звернення: 21.11.2024).
2. Басиста І. В., Власова Г. П., Стратонов В. М. Перспективи та невідворотність відповідальності за вчинення воєнних злочинів, геноциду, агресії та злочинів проти людяності (діяльність спільної слідчої групи з розслідування тяжких міжнародних злочинів в Україні (ЖТ); співробітництво із Міжнародним кримінальним судом: перспективи створення Міжнародного трибуналу ad hoc тощо) (продовження огляду). *Military offences and war crimes: background, theory and practice. Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023, С. 25-72.* URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/17748> (дата звернення: 23.11.2024).
3. Ніколаєнко Т. Б. Забезпечення військового правопорядку заходами кримінально-правового впливу в умовах режиму воєнного стану в Україні: проблеми та шляхи вирішення. *Military offences and war crimes: background, theory and practice. Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 2023, С. 493-524.* URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/177481> (дата звернення: 25.11.2024).

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст. 131: станом на 26.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> 1. (дата звернення: 27.12.2024).
5. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 року №2232-XIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 27, ст.385: станом на 29.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text> (дата звернення: 30.11.2024).
6. Харитонов С., Специфіка військових кримінальних правопорушень: Сергій Харитонов. *Higher school of advocacy* URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/specifika-viiskovix-kriminalnix-pravoporusen-sergii-xaritonov> (дата звернення: 30.11.2024).
7. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція», Міжнародний гуманітарний університет / за ред. Губанова Т. О. Видавничий дім «Гельветика» 2021, 184 с. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc51/juspradenc51.pdf#page=108> (дата звернення: 01.12.2024).
8. Морозюк Н. С., Об'єктивні та суб'єктивні ознаки окремих військових насильницьких кримінальних правопорушень. *Питання кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права*, 2023. С. 259-265. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/1_2023/37.pdf (дата звернення: 02.12.2024).
9. Ткаченко А. О. Напрямки спеціально-кримінологічного запобігання самовільному залишенню військової частини або місця служби. *Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної*

- конференції (ВНПЗ ДГУ, 15.12.2023). С. 50-53. 1. (дата звернення: 18.12.2024).
10. Едер П. Т. Поняття і види військових злочинів та порядок їх розслідування в Українській Народній Республіці за Центральної Ради. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Ужгород 2023. С. 34-38. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/12/APP_06_2023...pdf#page=34 (дата звернення: 04.12.2024).
 11. Випадки засудження військових за злочини збільшуються (дані за 2023 рік). Протокол.ua. Юридичний інтернет ресурс URL: [https://protocol.ua/ua/vipadki_zasudgennya_ukrainskih_viyskovih_zazlochini_zbilshuyutsya_\(dani_za_2023rik\)/](https://protocol.ua/ua/vipadki_zasudgennya_ukrainskih_viyskovih_zazlochini_zbilshuyutsya_(dani_za_2023rik)/) (дата звернення: 05.12.2024).
 12. Кримінально-процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 №4651-VI, Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88: станом на 26.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/ed20241226#Text> (дата звернення: 06.12.2024).
 13. Мірошніченко Н. М. Щодо визначення поняття «Кримінальне правопорушення». *Питання кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права* 2015. С. 153-157. (дата звернення: 09.12.2024).
 14. Чумакова Т. К. Об'єкт і предмет кримінального правопорушення – незаконної приватизації державного, комунального майна. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*, №1, 2022. С. 129-135 URL: <http://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/179/159> (дата звернення: 11.12.2024).

15. Суб'єкт кримінального правопорушення. Вина та її форми. Лекція № 3, 2021. С. 1-6. URL: <http://nkkep.com/wp-content/uploads/2021/09/P-31-P-32-Kry-m-pravo-L3-27.09.pdf> (дата звернення: 13.11.2023).
16. Стефанів Н. Загальна характеристика військових кримінальних правопорушень. Львів 2023. С. 2-27 URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/2023_09_05_Prezent_Stefaniv_Viisk_pravoporysh.pdf (дата звернення: 14.12.2024).
17. Надоев А. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення передбаченого ст. 426 КК України. LAW SCIENCES. Riga, Latvia, April 1-2, 2022. С. 45-52 URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/228/6021/12570-1> (дата звернення: 17.12.2024).
18. Чумакова Т. К. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення – незаконної приватизації державного, комунального майна, 2022. С. 285-287. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/30439dc3-dc12-4902-9be1-cf0cf2a62210/content> (дата звернення: 20.12.2024).
19. Коропатнік І. М., Микитюк М. А., Павлюк О. О., Петков С. В. Військові злочини за законодавством України. Видавничий дім «ПРОФЕСІОНАЛ» Київ – 2023. С. 3-16. URL: https://jurkniga.ua/contents/viyskovi-zlochiny-za-zakonodavstvom-ukraini.pdf?srsId=AfmBOor_R8rxdvUxCTZWqrAENdGSjCB14xym_sQoR80EwYbNscaAqAC6C (дата звернення: 24.12.2024).
20. ТСН. Згвалтували навіть 4-річну дитину: слідчим вдалося ідентифікувати російських окупантів, яким висунули підозри. 03.03.2023. URL: <https://tsn.ua/exclusive/zgvaltuvali-navit-4-richnu-ditinu-slidchim-vdalosya-identifikuvati-rosiyskih-okupantiv-yakim-visunili-pidozri-2277382.html> (дата звернення: 26.12.2024).

21. ТСН, Україна. "Та ламай вже": у Харкові чоловіки у військовій формі розбили вікно автівки, щоб вручити повістку. 01.12.24. URL: <https://tsn.ua/amp/ukrayina/ta-lamay-vzhe-u-harkovi-choloviki-u-viyskoviy-formi-rozbili-vikno-avtivki-schob-vruchiti-povistku-2713632.html> (дата звернення: 03.01.2025).
22. Коба О. В. Запобігання військовим правопорушенням як передумова військової дисципліни і правопорядку, забезпечення воєнної і державної безпеки. Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Juris Europensis Scientia, 2024. С. 78-84. URL: http://jes.nuoua.od.ua/archive/4_2024/15.pdf (дата звернення: 05.01.2025).
23. Коломієць Н. В., Соседка С. В. Запобігання вчиненню військових кримінальних правопорушень (в контексті ст. 402, 407, 408 КК України). *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*, 2024. С. 515-519. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/08/88.pdf> (дата звернення: 07.01.2025).
24. Дмитренко Н. А. Особливості профілактики та попередження окремих груп злочинів у Збройних Силах України. 2019, №4. С. 101-105. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2019/17.pdf (дата звернення: 12.01.2025).
25. Адвокатське об'єднання Бачинський та партнери. Притягнення до відповідальності військовослужбовців під час війни. 2024. URL: <https://legalaid.ua/ua/prytyagnennya-do-vidpovidalnosti-vijskovosluzhbovcziv-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 14.01.2025).
26. Голобородько Я. Напрями діяльності військової служби правопорядку у сфері попередження вчинення правопорушень військовослужбовцями та усунення умов їх вчинення. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки. Випуск 3 (63), 2022. С. 21-25.* URL:

<https://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/3163/3606>

(дата звернення: 17.01.2025).

27. Карпенко М. І. Актуальні питання кримінальної відповідальності за військові кримінальні правопорушення та їх запобігання потребують невідкладного позитивного вирішення. *Military offences and war crimes: background, theory and practice. Collective monograph. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 2023, С. 316-338. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/17748> (дата звернення: 28.01.2025).*
28. Голод В. Ю. Військові кримінальні правопорушення через призму законодавства України. *Львівський науковий форум. Теорія і практика сучасної науки та освіти. Львів, 2024. С. 390 URL: <http://lviv-forum.inf.ua/save/2024/29-30.05/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf#page=195> (дата звернення: 19.01.2025).*
29. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. №254к/96-ВР: станом на 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.01.2025).
30. Заборона. Військові проти, Залужний – за. Розбираємося, чому критикують новий закон про покарання військових під час вторгнення. 2 Лютого, 2023. URL: <https://zaborona.com/vijskovi-proty-zaluzhnyj-za-rozbyrayemosya-chomu-krytykuyut-novyj-zakon-pro-pokarannya-vijskovyih-pid-chas-vtorgnennya/> (дата звернення: 23.01.2025).
31. Берш А. Я. Кримінальна відповідальність за військові злочини. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. Одеса, 2024. С. 364-365. (дата звернення: 28.01.2025).*

32. Харитонов С. О. Щодо деяких питань удосконалення воєнного законодавства в контексті відповідальності за військові кримінальні правопорушення. Збірник матеріалів науково-практичної конференції: «Актуальні проблеми протидії злочинності та корупції. Харків «Юрайт» 2023. 379 с. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2023/03/%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B4%D1%96%D1%97-%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D1%82%D0%B0-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97_17.02.23.pdf#page=163 (дата звернення: 30.01.2025).

ДОДАТКИ

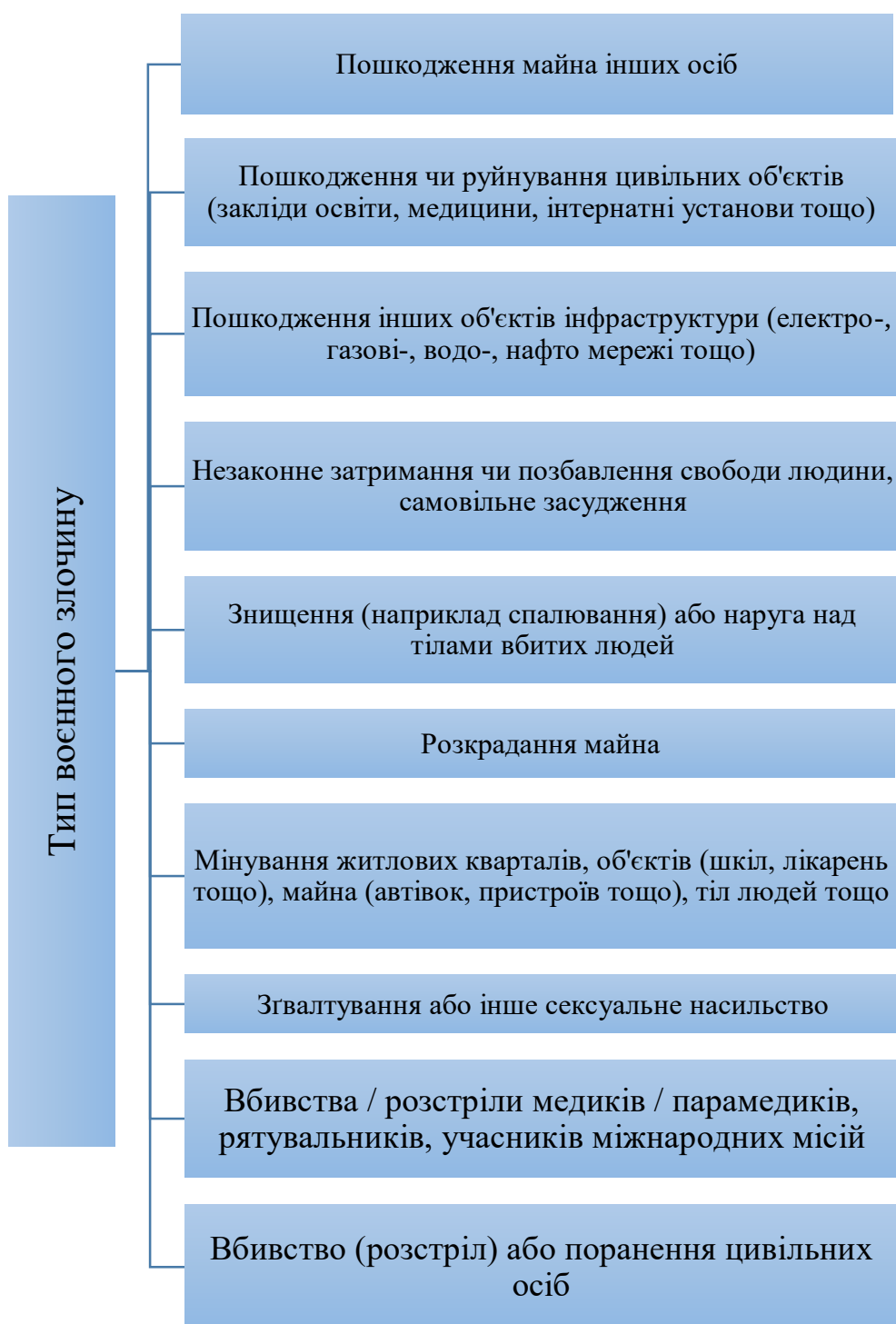
Додаток А КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ВІЙСЬКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Служби безпеки України
Державної прикордонної служби
Державної спеціальної служби транспорту
Збройних Сил України
Держаної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України
Національної гвардії України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України
Інші особи визначені законом

Додаток Б

ВИДИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Таблиця 1.1

**ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КІЛЬКОСТІ ЗАСУДЖЕНИХ
ЗА ВІЙСЬКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У 2022-2023 РОКАХ**

Відповідно до статистичних показників офіційного сайту Protocol.ua

Військові правопорушення (стаття)	Кількість засуджених осіб за 2023 рік	Кількість засуджених осіб за 2022 рік	Різниця кількості засуджених осіб (2023- 2022)
Порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 414)	35	23	+12
Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом (ст. 409)	32	19	+13
Погроза або насильство щодо начальника (ст.405)	30	31	-1

Недбале ставлення до військової служби (ст.425)	13	5	+8
Дезертирство (ст.408)	113	154	-41
Втрата військового майна (ст. 413)	37	14	+23
Непокора (ст.402)	689	155	+534
Самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 407)	1577	1036	+541
Викрадення, привласнення військовослужбовцем зброї, бойових припасів (ст. 410)	5	16	-11

Таблиця 2.2

**ПРИЧИНИ ВІЙСЬКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ТА ЇХ
ОСОБЛИВОСТІ**

Причини	Особливості
Організаційно-управлінські	Недоліки в організації служби, навчання, побуту та розподілу кадрів.
Економічні	Вчинення злочинів через брак харчування та фінансування або через незаконне привласнення фінансових засобів вищим військовим керівництвом.
Культурно-виховані	Відсутність культурного життя, обмежений доступ до музеїв, театрів.
Соціальні	Низький рівень заробітної плати, соціальна напруженість
Алкоголізм та наркоманія	Зазвичай алкоголізм частіше трапляється серед офіцерів, а наркоманія – серед строковиків. Однак проблема є поширеною серед усіх учасників військової служби.
Ідеологічні	Агресія, схильність до насильства.